

VAN HEERLIJKHEDEN IN EEN GROOTEN PUT.

(Vervolg van bladz. 342).

Veel dankbaarder materiaal vormden de groote platronde kalksteenen, welke op den kant gezet met een flinken hamerslag als een bonbondoos openvallen, en bonbons in beide helften laten zien: schelpindrucken van *Chonetes*, *Rhynchonella*, *Orthis*, *Lucina*, benevens een enkel horentje van *Murchisonia*, wat zeelelieschijfjes en veel schelpgruis.

In 't algemeen zijn dat de niet hoog in aanzien staande Chonetenkalksteenen uit het Boven-Siluur van het Oostzeegebied in de buurt van Gotland.

Niet hooggeacht, en toch waardevol en plezierig goedje. Met zoo'n choneten-

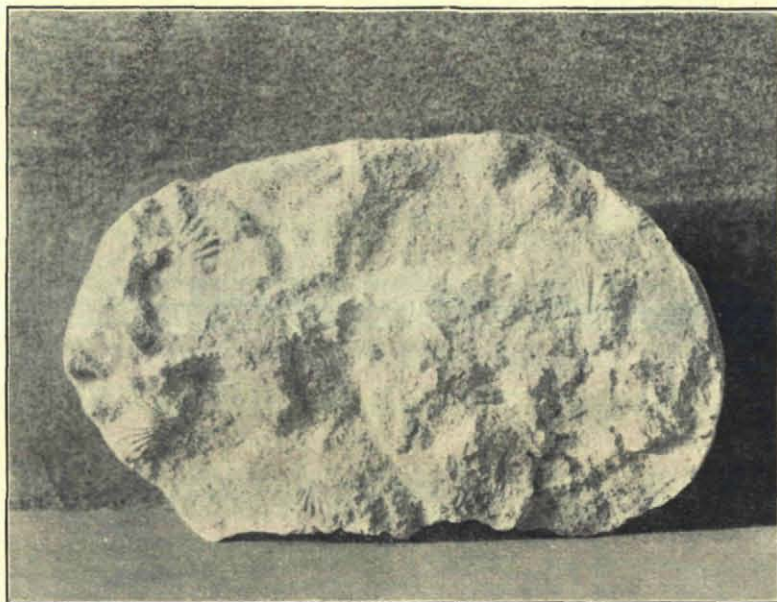

Foto P. VAN DER LIJN.

Fig. 6. Een opengespleten Silurische kalksteen met fossielen, veel schelpgruis en weinig gave schelpen. Zie de tekst.

taart voel je een schat in de handen te hebben, zoo'n veelzeggend getuigenis van miljoenen jaren her. En wat kun je er anderen gelukkig mee maken! Je moet dat werkvolk zien, met zoo'n dichte schelpenklonter in de handen: „Sjonge, dat is een wonder, niet?” Of: „Verstand heb ik er wel niet van, maar ik zie best, dat daar 'n hoop in zit, 't is kaszuweel hoor!” Weer een ander: „Die jongen van mijn zel dat merakel mooi vinden, als u er weer eens een over heeft . . . tik aan de pet . . . asjeblijft mijnheer!”

Wij geven een tikje aan den hoed voor die kostelijke Chonetenkalk, „maar” Chonetenkalk bij de insiders. Zij zet de menschen aan 't denken, schenkt de

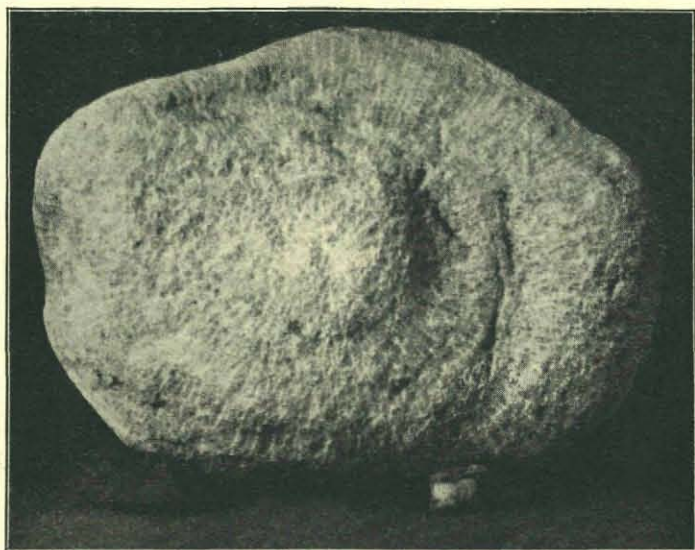

Foto P. VAN DER LIJN.

Fig. 7. Een prachtige rolsteen, een koraal afkomstig uit de buurt van Gotland.

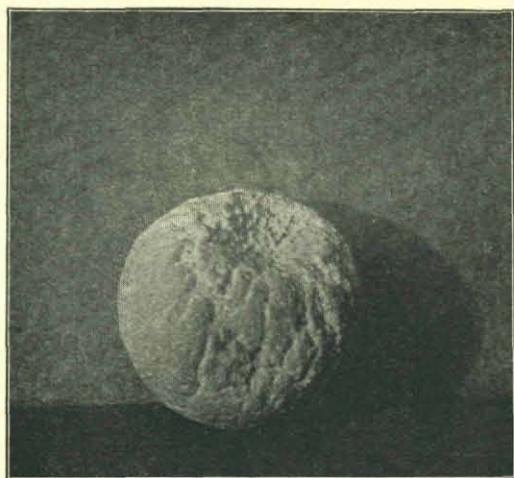

Foto P. VAN DER LIJN.

Fig. 8. Een juweeltje van een fossiel, een sponsje uit het Oostzeegebied.

heerlijke echte vreugde van 't begrijpen, van 't oplossen van problemen, welke zoo schaars door Jan Pet wordt genoten, sinds hij van de schoolbanken is.

Op deze wijze voortgaande, zou het opschrift van mijn bijdrage echter moeten luiden: „Verhandeling over 't nut van Chonetenkalk en deszelfs invloed op den menschelijken geest, mitsgaders zijn geluk op aarde” . . . .

En ik zou vertellen van de aardige vondsten daar in dien leemkuil van Wolters. Aardig, mooi en zeldzaam. Wat een genot verschaffen die dingen ook mij bij het telkens weer bekijken in de laden! Ja, ik erken, daar zit egoïsme in, maar heusch, velen, die ook komen kijken naar al dat moois genieten mede.

Daar heb je die twee mooie koralen, zie foto 7. Hoe is 't mogelijk, dat het landijs die zoo prachtig overbracht?!

De eene is een massieve rolsteen, met in het centrum de eerste kleine woninkjes, welke radiaal werden vermeerderd met honderden andere.

Fig. 9.

Een kameleon bij de lagere organismen. Links de opbouw der kalkalg, verder doorsneden der Palaeoporella op een kalksteen.

Duidelijk zijn de tusschenschotjes te zien in de lange dunne pijpen. Favosites is haar naam. De andere is een ietwat aangetast, meer kalkig en licht verkrumelend exemplaar, dat echter in haar fijnheid en teerheid een bijzonder mooi fossiel is, en in haar witheid op het blauwe vloeipapier als een aristocratisch document u tegen licht.

Maar daar ligt nog een glansnummer, een sponsje, met een bastje als een nootmuskaatje, dat goed in de kalk is gewreven. Het heele lichaampje is verkiezeld, heeft een duidelijke conus, waarin de goed zichtbare voedingskanalen uitmonden en is een echt kostbaar voorwerpje. „Een schatje” vinden de dames, die het als een bijou op heur handen om en om keeren.

Het zeldzame, aantrekkelijke ding, slechts weinig beschadigd, is vermoedelijk uit een verweerde kalksteen geraakt uit de Silurische formatie in de buurt van Gotland. Opmerkelijk, dat dit fossieltje grijswit ziet, terwijl mijn andere exemplaar, eveneens een *Astylospongia* = spons zonder steel, afkomstig van Langeveen bij Tubbergen, nagenoeg zwart is.

Er zijn meer van die raadselen. Een echte rebus is de Palaeoporellenkalk, met een merkwaardige verzameling fossieltjes, zie de tekening, waarin de lezer op 't eerste gezicht een velletje met minder geslaagde tekenoefeningen ziet.

Laat ik er dadelijk maar bij vertellen, dat al die figuurtjes van hetzelfde wezen afkomstig zijn, van een kalkalg, Palaeoporella, die den toelichtenden bijnaam *variabilis* kreeg.

Den lichaamsvorm moeten we herleiden tot dien van een kegel in een cilinder, dan begrijpen we, als we wat aan stereometrie hebben gedaan, onmiddellijk de meeste doorsneden op de buitenzijde van den steen.

Blijkbaar is de Palaeoporellenkalk niet algemeen, althans vond ik maar een enkel exemplaar in den Keileemput van Wolters. Wie er wat meer van wil weten, leze op bl. 151 en 229 in het „Keienboek”, waaraan ik toevoeg, dat deze kalk

in de Russische Oostzeeprovinciën in de bovenste laag van het Onder-Siluur, de z. g. Bornholmlaag, nog in situ voorkomt.

Verder zou ik kunnen vertellen van die mooi roode kalksteentjes, die afgeven als brokjes verf en soms zoo verweerd zijn, dat het water in de gootsteen onder het afboenen maar steeds menierood blijft gekleurd en men eindelijk het afborstelen maar staakt.

En van mooie roode rapakivi's, vol met grauwe veldspaatkringen, die aan het gesteente een uiterlijk geven van een pokdalig gelaat.

Van diorieten en gabbro's, die zoo hard zijn, dat de moker telkens afschampt

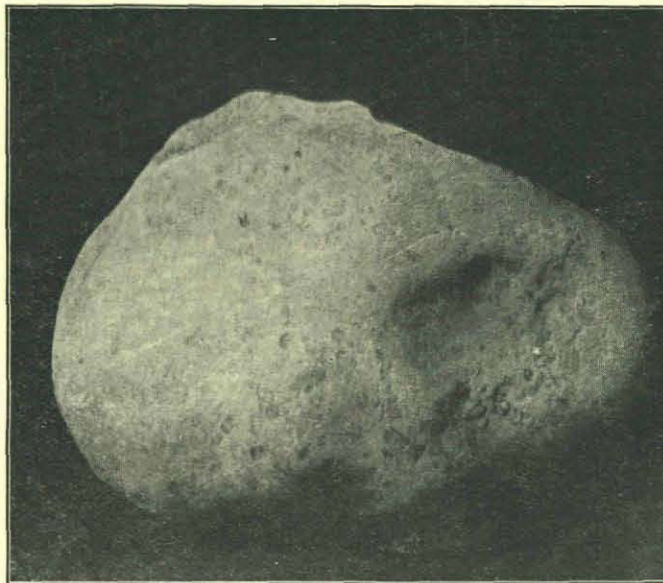

Foto P. VAN DER LIJN.

Fig. 10. Palaeoporellenkalk met enkele gletsjerkrasjes, en veel puzzles.

en men ten slotte die recalcitrante knapen maar voor vier en twintig uur in afzondering zet, na welken termijn men ze weer opzoekt en vriendelijk, en zich zelf aanmoedigend, probeert tot rede te brengen, tot men triomfantelijk een afgeslagen stuk in de tasch stopt.

En men peinst, dat keileem toch zoo beschut tegen verweering, dat na 25 à 50 duizend jaren de diorieten en granieten onveranderd worden opgedolven, glad-geschuurd en van buiten even frisch en kleurig als van binnen, alsof ze pas van de polijstmachine komen, pas zijn gefabriceerd.

De put van Wolters wordt een kelder voor papiervoorraden, door keileem omgeven, dat zal goed gaan! Misschien exploiteeren later de conservenfabrieken de keileem nog voor hun blikjes . . . arme geologen der toekomst!

Amersfoort.

P. VAN DER LIJN.